

Da kongen kom

Taler

Ole Hallesby

Dato

7 juni 1945

Sted

Storsalen, Oslo

- 1 Jeg formaner altså framfor alle ting, at det gjøres bønner, påkallelser, forbønner, takksigelser for alle mennesker, for konger og alle dem som er i høy verdighet, for at vi kan leve et rolig og stille liv i all gudsfrykt og sømmelighet. For dette er godt og tekkelig for Gud, vår Frelser, han som vil at alle mennesker skal bli frelst
- 5 og komme til sannhets erkjennelse (1 Tim. 2, 1-4.).

Det er fem tunge år vi nå har bak oss. De synes kanskje for de fleste av oss temmelig korte, nå når vi er ferdig med dem. Men de rommer mer av sorg og tårer og savn og nød og angst og tortur og blod enn noen enkelt av oss har full

10 oversikt over.

Det var dommens år over Norge. Gud hadde lagt sin veldige hånd på oss. Under forrige verdenskrig sparte han Norge. Vi var da utenfor krigen og fikk vanskeligheter bare med mat og klær. Og den strenge tale Gud holdt for vår

15 verden i årene 1914-1918, hørte vi ikke på i Norge. Tvert om, aldri har vel vårt folk levd mer løssloppent enn i de år. Og jobbeånden, som dengang grep vårt folk, satte en uutslettelig skamfleck på oss.

Allerede etter 25 år kom neste verdenskrig. Nå talte Gud enda strengere. Og

20 denne gang sendte han krigen også over Norge. Vårt folk har i sin lange historie aldri opplevd en slik fornedrelse, en slik undertvingelse, en slik pågang på folkets sjel: dets nedarvede rettsbevissthet, dets kristelige tro og moral, livsanskuelse og statsforfatning. Og de hardhendte metoder som fienden anvendte var noe helt ukjent her i Norge: landets beste menn ble fengslet eller drevet til å rømme land

25 og rike, angiveri, tortur under forhør, henrettelse av en mengde politiske fanger, deriblant mange uten anklage, forhør eller dom.

Denne gang hørte vårt folk på Guds strenge tale, og bøyet seg for Guds dom.

35 Visstnok har vi ikke opplevd noen kristelig landsvekkelse i disse krigens år, tross all frykt og nød og sorg, tross fangenskap og tortur og blodige dødsdommer som jo skulde synes skikket til å vekke vårt folk. Dette bør vi kristne kjenne som en dyp ydmykelse: vi maktet ikke å kjøpe den beleilige tid, Gud kunde ikke bruke oss til den store vekkelse.

Men vårt folk bøyet seg allikevel for Guds strenge dom. På en merkelig og iøynefallende måte. Og vi har opplevd en nasjonal og moralsk vekkelse, som vi kanskje ikke finner maken til i vårt folks historie.

40 Da Guds dom rammet oss i 1940, la vi stille bort, som etter en ordløs overenskomst, alt partikjevl og klassekamp og hensynsløs egoisme og nytesyke. Den felles fiende og den felles fare drev oss sammen. Der vaktet i oss en kjærlighet til folk og land som sikkert ingen av oss hadde kjent før. Og nå var det 45 ikke stemninger og festrus, nå var det en handlekraftig, oppfinnsom og offervillig kjærlighet.

Den store, sterke og klare front som dannedes var nok en frukt av den berettigede vrede mot fienden, men ennå mer av kjærlighet til folk og land og 50 omsorg for dem som rammedes verst. Og nå vokste det fram en godhet, en gavmildhet, en hjelpsomhet, en offervilje, en lidelsesvilje og et moralsk mot som har overrasket oss alle. «Av Herren er dette gjort, og det er underfullt i våre øyne.»

55 Det samhold, den godvilje, den trang til å løfte i fellesskap, hvor det trengtes hjelp, har gitt vårt folkeliv i disse år en rikdom, en ynde og en lykke som gjorde det lyst å leve i Norge tross alle de byrder og trykk som tyrannene la på oss.

60 Det er Gud som har virket denne nasjonale og moralske vekkelse i vårt folk. Og vi skylder å merke oss hva han har gjort, og ikke i overfladiskhet overse eller underkjenne det. Og så skylder vi å takke ham for det han her har gjort.

I Det gamle testamente leser vi hvordan Gud ikke bare virker den nasjonale og moralske vekkelse, men også anerkjenner den og i nåde «belønner» den. Det 65 forteller oss litt om Guds tålmodighet, som vi har godt av å høre. For vi er utålmodige, også når det gjelder vekkelse. Får vi ikke oppleve den klare, kristelige vekkelse, så har vi lett for å overse den nasjonale og moralske, iallfall har vi vanskelig for å se den som et verk av Gud. Men Gud har tid og tålmodighet til å

70 bøye seg ned til oss mennesker og virke i oss, selv om virkningene til en
begynnelse ikke er så store og synlige.

Såvidt jeg forstår, har vi i disse krigsår opplevd en vekkelse ikke bare i forholdet
til hverandre, men også i forholdet til Gud. Vårt folk har begynt å bøye seg også
75 for Gud. Også her mener jeg vi skylder å gi akt på de små virkninger, og takke
Gud for dem, istedenfor å rynke på nesen til dem, som en del er tilbøyelige til å
gjøre. La meg nevne noen av småvirkningene som er så pass tydelige at vi kan se
dem.

80 Først nevner jeg den aktelse for Gud og hans ord, som våre statsmenn har vist i
disse år, fra Kongen og Kronprinsen og nedover. Det er mulig at de har hatt
denne aktelse også før, men nå har de vist den, idet de i sine store taler til det
norske folk har kjent trang til å tale om det Gud har gjort for oss. Dette er i mine
øyne ingen ringe ting, men av dyptgripende betydning for vårt folks framtidige
85 liv.

For det annet nevner jeg at vårt folk i disse år har vist en ny aktelse for Guds ord.
Fra alle landets kanter hører vi at trangten til å høre Guds ord er steget. Der
samles langt flere enn før ved våre gudstjenester og møter. Dette er av
90 grunnleggende betydning, for «troen kommer av forkynnelsen,» sier Skriften.

For det tredje nevner jeg at søkningen til nattverden er steget betraktelig i disse
år. Det er jo et ennå mer talende tegn. For det ligger så meget av bekjennelse i det
å gå til alters at vi her kan regne ikke bare med en lengsel og en søken, men en
95 personlig avgjørelse, en omvendelse.

For det fjerde nevner jeg, at det er flere enn jeg som har lagt merke til at det
begynner å bli flere og flere som har mot til å be bordbønn. I min barndom var
det praktisk talt ikke et menneske som satte seg til bords uten å folde sine hender
100 og bøye sitt hode, iallfall på landet. De kjente det naturlig å vise Skaperen sin
tak for hans gaver. I den senere tid var bordbønnen avlagt her i Norge i den
grad at det faktisk vakte oppsikt når noen bad bordbønn. Men nå i disse år er
det mange som har begynt å be sin gamle bordbønn. Det er takknemligheten
som driver dem.

105

Endelig vil jeg nevne at man nå ikke lenger er så redd for å tale om Gud her i
Norge. Gud var etterhånden blitt så fjern og fremmed at man nesten oppfattet

110 det som en personlig fornærmelse, om noen i samtalens løp begynte å tale om Gud. No er dette allerede annerledes. Det er få som synes at det er noe støtende om noen taler med dem om Gud. Mange ønsker det og er takknemlige for det.

Vi har nå sett at Gud straffer. Vi har også sett at vårt folk bøyet seg for straffen i en stor nasjonal og moralsk vekkelse. Da stanset Gud straffen og vendte sitt
115 milde åsyn til oss. Og nå strømmer hans frie, ufortjente nåde utover vårt folk. I de siste uker overøser han oss med sine velgjerninger. Han har gitt oss fred etter fem lange års krig. Og han har gitt oss frihet etter den frykteligste knebling og underkuelse vårt folk noensinne har opplevd. Alt er gått raskere og bedre enn vi tenkte. Tyskerne fikk vi avvæpnet uten nye krigshandlinger. Og forræderne fikk
120 vi arrestert uten lovløse hevnhandlinger. Våre byer og våre bruer og våre vanndammer og vår industri ligger uskadd omtrent som de lå den 7. juni 1940. Hvem av oss hadde våget å vente at det skulde gå så godt?

Også med maten går det bedre og raskere enn ventet. Fra Danmark og Sverige
125 har vi allerede mottatt store mengder av mat etter krigens avslutning, for ikke å tale om all den deilige og næringsrike mat de sendte oss under krigen. Og store skipsladninger med brødkorn er alt undervegs fra Amerika. Samtidig har de allierte påtatt seg å fø de avvæpnede tyskere, inntil de alle er sendt hjem til Tyskland.

130 Jo, vi har i denne tid opplevd den bokstavelige oppfyllelse av Skriftens sterkeste ord om bønnhørelse: Han gjør langt ut over det vi kan be eller forstå. Mon det er noen iblant oss som hadde frimodighet og tro til å be Gud om så store ting som han nå i disse uker har gjort for oss. Jeg hadde det iallfall ikke.

135 Alt er gått raskere enn vi tenkte, framfor alt våre fangers hjemkomst fra Tyskland. Ingen av oss kunde på forhånd tenke seg at det kunde skje så øyeblikkelig som det gjorde. Dessverre var det mange av dem som døde i Tyskland og en del i Sverige på vegen hjem. Og vi sørger med de sørgende, som
140 gråter mens vi andre jubler.

Også de landflyktiges hjemkomst gikk raskere enn tenkt. Således kom kronprins Olav, Norges forsvarssjef, meget tidligere enn opprinnelig planlagt. Og det var modig gjort, for den gang var det flere hundre tusen tyskere i landet som ennå
145 ikke var avvæpnet. Og hva som var enda farligere: Vi hadde enda ikke arrestert alle nazistbander som streifet om med våpen. Derfor tok Kronprinsen også

folket med storm da han under mottagelsen og kjøringen opp til Slottet kløv opp på bilens kalesje, så alle fikk se ham. Det var både snarrådig og modig gjort.

150

Og i dag fikk vi Kongen hjem, også tidligere enn opprinnelig planlagt. Aldri har noen konge fått en slik mottagelse i Norge. En så stor og strålende og jublende folkefest er aldri feiret her i landet før. Gjennom disse fem år har Kongen hørt hvor høyt vi elsket ham, i dag fikk han både se og høre det. At vårt noe lukkede og reserverte folk kunde åpne seg i en slik stormende, ellevill jubel, forteller ham, 155 bedre enn alle de gode og fine taler, om den kjærlighet og beundring vi bærer i våre hjerter.

Jeg betenker meg ikke på å si at Håkon den syvende er den mest elskede konge 160 som Norge har hatt. Og jeg føyer til: Vi har heller ikke hatt noen større konge i Norge, hva mot og ansvarsfølelse angår.

Ingen konge i Norge har stått overfor en så overmektig fiende som Kong Håkon i 1940. Og han vaklet ikke et øyeblikk, men tok kampen opp. Som han selv sa: i 165 troen på at Gud vilde stå oss bi i kampen mot den skjendige urett som var gjort imot oss. Ingen konge i Norge har gått i krig med et i forhold til fienden så elendig forsvar. Og det er vel neppe noen konge i Norge som har vært omgitt av en sådan rådvillhet og motløshet som Kong Håkon etter den 9. april 1940.

La meg nevne en liten lys hendelse fra denne svarte dag. Allerede kl. 7 om 170 morgenen forlot kongefamilien, Regjeringen og stortingsmennene Oslo med tog til Hamar. På Lillestrøm ble de overfalt av tyske bombefly, så de måtte stupe og søke dekning i en stasjonsundergang. Store, sterke menn gråt av spenning og angst. Men Kongen gikk rolig og stø som fjell. Da de kom ned i undergangen, 175 ble de beordret å ta plass mest mulig ved veggene, da midtpartiet i taket var minst bombesikkert. Nå traff det seg så at Kongen ble stående ved den ene veggen og Kronprinsessen med barna ved den andre, med en åpen passasje i midten på 3-4 skritt. Så springer prinsesse Ragnhild tvers over bort til bestefar og slår armene om hans ene ben. Da Astrid ser det, springer hun etter og slår 180 armene om Kongens andre ben. Og så legger Kongen sine hender på barnas hode.

Min hjemmelsmann fortalte at han hadde forlatt Oslo med de sværeste bekymringer for sine kjære, som han måtte etterlate i byen. Men da han så 185 Kongen stå der med hendene på barnas hode, da så han i et glimt Kongenes

Konge, som la de allmechtige hender på sine barns hode, og alle bekymringer var som strøket av ham.

190 Det kan ikke nektes at både stortingsmennene og framfor alt presidentskapet var temmelig motløse og forvirret utover våren og sommeren 1940. Det var både forståelig og unnskyldelig, og jeg feller ingen dom over dem. Det var vanskelig å stå med ansvaret i de dager. Jeg nevner det bare for å vise hva Kongen da betydde for vårt folk. Han så klart og stod fast. Fra første stund. Ved hans
195 holdning ble linjen for vår frihetskamp lagt. Den linje som etter fem lange og tunge år førte ham hjem til det befridde Norge.

Vi har festet tett og villig i disse fem uker. Men dagen i dag er kronen på alle fester, den største og lykkeligste dag vi har opplevd sammen med vårt folk.

200

Kongens ro og sindighet ga seg også i dag et karakteristisk uttrykk - midt i festen og begeistring minnet han oss om hverdagen og oppgavene som ligger foran oss. Som han sa, ønsker han å reise vårt krigsherjede land og gjøre det til et godt hjem for alle landets barn. Og det bad han oss at vi alle måtte stå sammen med
205 ham om.

Ja, det er mektige oppgaver som nå venter oss. Først og sist å utrydde arbeidsløsheten i Norge. Rett til arbeid er en menneskerett, og den rett skal alle landets borgere få. Vi er enige om nå at ingen skal behøve å gå arbeidsledig. Men
210 så er vi også enige om at plikten til arbeid er en menneskeplikt. Alle sunne og friske mennesker skal arbeide, og ingen skal ha understøttelse uten å arbeide, unntagen de syke og gamle.

Videre må våre bombeherjede byer gjenoppbygges så fort som det kan skaffes byggematerialer. Disse byer ligger jo der som åpne sår i vårt kjære land. Og så må fiskeriene gjenreises. Denne bedrift som er så avgjørende for vårt folks ernæring. De må moderniseres så de blir konkurransedyktige med de store utland. Og vi må sørge for at fiskerne selv får en rundeligere andel i utbyttet enn før krigen. Og så må vi få fryserier så fisken kan bringes frisk og fin like inn i kjøkkenet i
220 bygd og by.

Industrien ligger også nede etter tyskernes herjing her i landet. Den må reises og moderniseres. Og jordbruket likeså. Fjøs og stall, grisehus og hønehus skal igjen fylles. Tyskerne har tømt dem ganske alvorlig. Og jorden er utpint ved

utilstrekkelig gjødsling i disse fem år.

Her er veldige oppgaver, og det offentlige må tre støttende og regulerende til. Det vil koste mange penger. Men nå må vi huske det Kongen bad oss om, og
230 ikke klynke om skattene i disse første år blir noe høyere enn før.

Da Kongen i dag nevnte hverdagen og oppgavene som venter, måtte jeg tenke på det ansvar som ligger på ham i disse krisetider. Særlig måtte jeg tenke på det ansvar som følger med hans benådningsrett. Vi har ved lov innført dødsstraff i
235 Norge nå, som rett og riktig er etter Skriften (se Matt. 26, 52 og Rom. 134) og vår kirkes bekjennelse (se Augustana, 16, 1). Men ingen dødsdom kan ifølge loven fullbyrdes før Kongen har avgjort om benådning skal skje eller ikke. Det er et mektig ansvar Kongen her får i de måneder som nå følger. Men så skal han også vite at hva han i det enkelte tilfelle bestemmer: benådning eller ikke
240 benådning, så har han hele folkets tillit.

Og hør nå hva Guds ord sier at vi skylder Kongen: «Jeg formaner altså framfor alle ting, at det gjøres bønner, påkallelser, forbønner - - - for konger og alle dem som er i høy verdighet, for at vi kan leve et stille og rolig liv i all gudsfrykt og
245 sømmelighet.» Det er altså forbønn vi skylder vår konge. Framfor alle ting, står det.

Vi som er så lykkelige at vi tror på Gud og derfor tror at han hører det vi ber ham om, la oss slå en hellig bønnevakt om vår elskede konge. Både Kongen og
250 Kronprinsen har i sine taler vist at de er gudfryktige menn. La oss, som apostelen sier, gjøre takksigelse for dette at vi i Norge har et gudfryktig kongehus. Det er også en Guds gave til det norske folk.

La oss be for Kongen at han må få leve lenge og fullføre det storverk han
255 begynte den 9. april 1940, fullføre det helt til den siste skade av krigen er utslettet og det nye Norge er bygget, som skulde bli et godt hjem for alle landets barn, slik som hans kongstanke lød i dag.

Nå er festenes tid snart til ende. På søndag har vi den store takkegudstjeneste i
260 alle landets kirker. Dermed er det slutt. Og så begynner hverdagen for vårt folk. Det blir sikkert ingen lett oppgave for oss å sjalte livet ned i den vanlige spenningshøyde. Først har vi levd fem år i krigens høyspenning, og så fem uker i gledens og begeistringens høyspenning. Her er mange ting å tale om, men jeg

265 skal begrense meg til tre, som det nå gjelder for oss å ordne straks.

1. Vårt forhold til sannheten.

270 Under krigen, og særlig i begynnelsen, var mange i tvil om man var pliktig til å si fienden sannheten. Det ble for mange en stor samvittighetsnød, da det å si sannheten til tyskerne i mange tilfelle vilde føre kamerater i fengsel og tortur, ja endog i døden. For mitt vedkommende var saken klar lenge før krigen. I min Sædelære, som kom ut 1928, har jeg påvist at det ikke bare er vår rett, men vår plikt å frata fienden sannheten. Under krigen skal vi frata fienden alle de 275 livsgoder vi overhode kan, endog livet. Derfor skal vi også frata ham det livsgode som sannheten er.

Men nå er krigen slutt. Derfor må vi også slutte med den omgåelse av sannheten vi har vennet oss til overfor fienden. Og vi skal ikke anstille oss bedre enn vi er. 280 Det vil for de fleste av oss koste kamp, for fristelsen er der til å omgå sannheten i en snever vending. En krig har mange skadevirkninger. Denne er ikke den ufarligste. Særlig er den farlig for barna. Og her må vi voksne hjelpe dem med vårt eksempel. De må få se hos oss den hellige respekt for sannheten i alle dagliglivets forhold.

285

2. Vårt forhold til svartebørsen.

Så lenge tyskerne hadde makten over oss, hadde vi ingen ond samvittighet ved å unndra mat og klær og andre varer, så sant vi ikke skadet våre landsmenn ved 290 dette. Men nå når tyskerne er satt ut av spillet, nå er saken straks en annen. Det vi no tilvender oss utenom rasjoneringen, det tar vi nå ikke fra tyskerne, men fra våre landsmenn. Her vil også foreligge en stor fristelse som det gjelder for oss å bekjempe fra første stund.

295 Prisene på svartebørsen er et kapitel for seg. Våre bønder kunde ikke selge sine varer til de fastsatte maksimalpriser uten å lide et betydelig økonomisk tap. Derfor var det berettiget at de fikk en høyere pris ved salg. Men det er enkelte bønder og framfor alt mange oppkjøpere som har tatt ågerpriser, hårreisende priser. Disse har syndet grovelig mot sine landsmenn og bør få sin straff.

300

3. Vårt forhold til NS.

305 Nazistene og de stripete som på en eller annen måte har hjulpet våre fiender er tatt hånd om av politiet og domstolene. Og vår første oppgave her er å la domstolene få arbeide i ro og fred og felle sin dom over hver enkelt av de anklagede i overensstemmelse med gjeldende norsk lov.

310 Derfor må jeg beklage at man har foregrepet domstolenes avgjørelse og begynt å drøfte dødsstraffens berettigelse. Domstolenes oppgave i dette svære og pinlige oppgjør med forræderne er i seg selv så vanskelig og krevende at man ikke skulde legge sten til deres tunge byrde. Når dødsstraffen ved lov er innført her i landet, så burde vi ha så megen selvdisciplin at vi i denne krisetid ikke begynte å lage noen forhåndsopinion, men overlot til dommerne samt til Kongens
315 benådningsrett å avgjøre når denne straff skal anvendes.

Altså rettferdigheten og straffen skal ha sin gang. Men når de er straffet, så gjelder det at de gjenopptas i folkelegemet og ikke utstøtes som en pariakaste. De må få arbeid, og vi må ikke slå hånden av dem i deres nød og vanskeligheter. Her
320 må den kristelige barmhjertighet tre i funksjon. Som Gud både straffet og forbarmer seg, så også vi.

Særlig må jeg få nevne vår kristenplikt overfor barn av NS-foreldre. De vil jo på mange vis komme til å lide for sine foreldres synder. Men vi må gjøre hva vi kan
325 for at deres lidelser kan bli så tålelige som mulig og at de kan vokse naturlig inn i vårt folks liv og bli nyttige og gode borgere. Tyskertøsenes barn er det vel ingen annen råd med enn å sende dem til Tyskland. Det er visst det barmhjertigste. For hvis de vokser opp her, så vil de vel få et stempel på seg som vil gjøre deres framtidige liv nesten uutholdelig. I Tyskland vil de jo være fri for et slikt
330 stempel.

Det står i vår tekst at vi skal gjøre forbønn, «for at vi kan leve et rolig og stille liv i all gudsfrykt og sømmelighet». Det er folkelivet det her tales om. Og det står videre i teksten, at det er godt og takkelig for Gud at dette leves i sømmelighet.
335 La oss be om at vårt folks liv må befries fra den usømmelighet og uanstendighet som i den siste mannsalder har satt seg som skamflekker på vårt folkeliv. Jeg tenker på skilsmissene. Hvert femte ekteskap i Oslo ender i skilsmisse, sier statistikken. Jeg tenker på den nye morals «løse forbindelser». Videre sportens vanhelligelse av søndag formiddag. Eller jeg tenker på den offentlige forhånelse
340 av Gud og det hellige. La oss be om at denne forråtnelsesprosess i vårt folk ikke må bre seg, men at vårt folk må bli et sunt, livsfriskt og levedyktig folk, som det

før har vært her mellom Norges fjell.

345 Til sist i vår tekst stod det: «Gud vil at alle mennesker skal bli frelst og komme
til sannhetens erkjennelse.» Merk det: Gud vil at alle i Norge skal bli frelst. Alle!
Gud elsker oss alle like høyt. Guds sønn har gitt sitt liv i døden for hver
nordmann. Vi som tror at Gud hører våre fattige bønner, vi må be om at Gud i
350 i en stor og mektig landsvekkelse, som går gjennom alle deler av vårt vidstrakte
land, og gjennom alle lag i folket.

Og når vi fristes til å gå trett i vår bønn, la oss da minnes, at det er Guds eget ord
som sier oss at det er denne landsvekkelse vi skal be om. Ikke noe mindre.

355

Kilde

360 Hallesby, O.: Da Kongen kom - To taler under befrielsen. Oslo 1945.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/da-kongen-kom>

365

370

375

380